

МЕХАНІЗМ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Берзін Павло Сергійович

доктор юридичних наук,

професор кафедри кримінального права та кримінології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Проблема юридичної природи та структури механізму кримінально-правового регулювання (МКПР) належить до категорії дискусійних в науці кримінального права. У літературі домінуючим є підхід до вирішення цієї проблеми, згідно з яким МКПР є складовою частиною механізму правового регулювання в цілому. Останній традиційно визначається в загальній теорії права як «взята в єдності система правових засобів, за допомогою якої забезпечується результативний правовий вплив на суспільні відносини» [1, с. 364]. Саме в результаті такого правового впливу учасники соціальних відносин набувають взаємообумовлені права та обов'язки. Звідси висновок, що саме поняття механізму правового регулювання дозволяє «не лише зібрати разом явища правової дійсності, пов'язані з вирішенням життєвих ситуацій (норми, правовідносини, юридичні факти тощо), та обрисувати їх як цілісність (це досягається і за допомогою поняття «правова система»), але й представити їх у працюючому, системно-динамічному вигляді. Механізм правового регулювання охоплює комплекс фрагментів правової дійсності, що відносяться до догми права, тобто комплекс послідовно пов'язаних правових засобів» [1, с. 364]. Під цим кутом зору деякі автори формулюють власне визначення МКПР, що дозволяє розглядати його як «нормативно визначену взаємодію окремих елементів правової системи, яка забезпечує (має забезпечувати) виконання завдань, що стоять перед кримінальним правом як окремою галуззю права» [19, с. 64].

Визначення поняття МКПР залежить від розгляду: а) напрямів, які обумовлюють окремі аспекти дослідження МКПР, та б) структури МКПР.

Залежно від обраного напрямку дослідження МКПР виділяється принаймні три його аспекти: а) спеціальний; б) психологічний; в) інструментальний, спеціально-юридичний [3, с. 87-303; 5-11, 16-20].

Соціальний аспект МКПР пов'язується переважно із соціальним змістом дії кримінального права і передбачає дослідження таких, зокрема, питань як соціальна зумовленість кримінального закону, соціальний механізм дії кримінально-правових заборон, соціологія застосування норм кримінального права, соціальна ефективність кримінально-правових норм.

Психологічний аспект цього механізму характеризує особливості дії кримінального права на рівні окремої особистості переважно з погляду прийняття рішення про дотримання чи порушення кримінально-правової заборони і пов'язані з цими проблемами. Він передбачає дослідження таких, зокрема, питань як визначення ієрархії властивостей особистості у формуванні відношення до кримінально-правової заборони, мотивація злочинної поведінки, взаємодія особистості й конкретної соціально-правової ситуації при прийнятті рішення про дотримання чи порушення кримінально-правової заборони тощо.

Інструментальний, спеціально-юридичний аспект розкриває, перш за все, саме «юридичний режим» дії кримінального права, характеризує динаміку його реалізації за допомогою специфічних правових засобів. Даний аспект передбачає, зокрема, дослідження питань, що стосуються структури механізму кримінально-правового регулювання, специфіки окремих його елементів, особливостей окремих стадій тощо.

У науці кримінального права основна увага має приділятися інструментальному (спеціально-юридичному) аспекту МКПР.

Структура МКПР включає наступні його основні елементи:

- а) кримінально-правові норми;
- б) юридичні факти;
- в) кримінально-правові відносини;
- г) акти застосування кримінального права;
- д) акти реалізації кримінального права.

Кримінально-правові норми – такий елемент МКПР, завданням якого є закріплення певних «орієнтирів» правомірної й допустимої поведінки особи, а також її кримінально-правової активності (аномалії), різних наслідків такої поведінки та активності (аномалії), а також визначення особливостей функціонування інших елементів МКПР.

Оскільки метою даного підрозділу не є ґрунтовне дослідження МКПР та його структури, то ці питання з'ясовуватимуться в тому об'ємі, який є достатнім для загальнотеоретичного розуміння поняття і значення МКПР. У зв'язку з цим у межах структури МКПР особливої уваги потребують насамперед такі його елементи, як кримінально-правові норми та юридичні

факти. Саме кримінально-правові норми є основою «функціонування» МКПР, у зв'язку з чим у кримінальному праві виділяються певні орієнтири фіксації (закріплення) правомірної й неправомірної поведінки, її результатів. Тому в кримінальному праві існують спеціальні «засоби» такої фіксації, а саме: правові принципи, дефініції правових понять, нормативні приписи, юридичні конструкції. Такі «засоби» за своїм змістом не збігаються з кримінально-правовими нормами, які в широкому розумінні охоплюються поняттям логічних кримінально-правових норм.

У загальній теорії права під логічною правовою нормою розуміється «виявлене логічним шляхом загальне правило, яке втілює органічні зв'язки між нормативними приписами і має певний набір засобів, що розкривають їх державно-владну, регулятивну природу» [2, с. 42]. Логічна правова норма не представлена у тексті нормативного акта як один цілий феномен (одиниця). В силу спеціалізації права її зміст, її елементи «розкидані», втілені у ряді нормативних приписів і згідно з цим «розташовані» в різних статтях та інших підрозділах тексту або навіть кількох актах. Потрібна логічна операція, що включає аналіз та синтез, для того, щоб, розглядаючи ряд фрагментів тексту, зібрати із декількох приписів логічну норму, побачити її [2, с. 42-43]. Логічна норма не діє у всіх своїх елементах одночасно. Вона відтворює зв'язок конкретних нормативних приписів, які не функціонують в неподільній єдності, а за певної умови змінюють один одного. Логічна норма виражає логіку права, акумулює в собі все те, що необхідно для юридичного опосередкування суспільних відносин [7, с. 50; 8, с. 25].

Звертаючи увагу на те, що логічні правові норми перебувають у взаємозв'язку з так званими «нормами-приписами», необхідно зазначити, що останні являють собою «елементарне, логічно завершене державно-владне нормативне веління (установлення), безпосередньо виражене в тексті нормативного юридичного акта» [2, с. 39]. Така норма, «вбираючи» в себе закріплення відповідних вимог, являє собою офіційно визнане і належним чином зафіксоване державою загальнообов'язкове позитивне правило поведінки превентивного характеру, дотримання якого забезпечується авторитетом держави і можливістю застосування нею передбачених кримінальним правом заходів впливу ретроспективного характеру [14, с. 30]. Головна функція «норми-припису» полягає у забезпеченні конкретизованого, детального, точного визначення регулятивних суспільних відносин; у втіленні державної волі як цільного нормативного положення, що присвячене конкретному питанню правового регулювання. Логічна ж норма характеризує буття і зв'язок

конкретних приписів, їх державно-примусової, нормативно-регулятивної якості. Залежно від функцій «норм-приписів» їх (ці норми) поділяють на регулятивні та охоронювані [2, с. 67]. Перші являють собою норми, що визначають суб'єктивні права та юридичні обов'язки суб'єктів, умови їх виникнення і дії (наприклад, норма, що закріплює правомочності власника). Інші (охоронювані) – норми, що визначають умови застосування до суб'єкта заходів державно-примусового впливу, характер і зміст цих заходів (наприклад, норми КК про відповідальність за заподіяння особі тілесного ушкодження, норми про відшкодування майнової шкоди) [1, с. 64].

Визначаючи, що логічна норма складається із регулятивної та охоронюваної норми-припису, С.С. Алексєєв зазначає: «Важливо звернути увагу, що регулятивні норми-приписи неминуче, за невмолимою логікою юридичного регулювання, внутрішньо, а іноді і текстуально пов'язані, функціонують в єдності з охоронюваними приписами, які їх забезпечують, охороняють. Отже, в підсумку регулятивні та охоронювані норми-приписи виражаються у виді логічних норм, де є всі три елементи – гіпотеза, диспозиція, санкція. При цьому нерідко з декількома регулятивними нормами-приписами скоординовано одне охоронюване нормативне положення, яке виступає як самостійний припис, а в межах логічних норм приєднується то до одного, то до іншого регулятивного припису» [2, с. 60].

На підставі цих положень, сформульованих загальною теорією права, слушним слід визнати підхід про існування в кримінальному праві норм-приписів та логічних норм. Зокрема, мову про норми-приписи слід вести й тоді, коли норми кримінального права поділяються на норми Загальної та Особливої частин. Логічна ж норма являє собою системне утворення, що складається, як правило, із ряду норм-приписів Загальної частини та однієї норми-припису Особливої частини [22, с. 13].

Структурна побудова (конструкція) норм-приписів відтворює забезпечення конкретного детального, точного і визначеного нормування поведінки людей. Вона складається з двох частин: а) гіпотези – частини норми, що вказує на ті умови, тобто ті фактичні обставини, при настанні чи ненастанні яких норма вступає в силу; б) диспозиції або санкції – частини норми, що вказує на юридичні наслідки, які настають за наявності передбачених нормами умов [2, с. 59]. В регулятивних (правоустановлюючих) нормах ця її частина називається диспозицією; вона утворює зміст самого правила поведінки, вказує на права і обов'язки, якими наділяються учасники відносин, що регулюються. В

охоронюваних нормах зазначена частина має назву санкції, що вказує на державні примусові заходи, які застосовуються до правопорушника [2, с. 59].

На своєрідність найменування елементів норми-припису в науці кримінального права звертав увагу С.С. Алексєєв. На його думку, ця наука вивчає різновиди кримінально-правових норм, що відносяться в цілому до правоохоронних. При цьому більшість криміналістів, за його твердженням, виділяють в нормах Особливої частини КК лише два елементи (йдеться про охоронювані норми-приписи): умову застосування норми і санкцію. Проте умова, яку, виходячи із загальнотеоретичних позицій, слід було називати гіпотезою називається у кримінальному праві диспозицією (оскільки в правоустановлюючих нормах позначають правові наслідки). У найменуваннях (назвах), які використовуються в кримінальному праві, є певний сенс: в них відображається зв'язок, що існує між регулятивними та охоронюваними нормами, забезпечується широка (для громадян) інформація в єдиному нормативному положенні і про заборонену поведінку, і про санкції за порушення. У самій умові кримінально-правової норми, що називається диспозицією, у прихованому вигляді міститься вказівка на заборону, порушення якої приводить дану охоронювану норму в дію, тобто саме та його вказівка, яка в регулятивних нормах дійсно має назву диспозиції [2, с. 60-61].

Враховуючи наведені міркування, в літературі цілком обґрунтовано піддається критиці так званий «традиційний» підхід, згідно з яким «кримінально-правова норма, як і всяка правова норма, має трьохланкову структуру: гіпотезу, диспозицію і санкцію» [12, с. 34]. Адже сумнівність цієї позиції стає очевидною хоча б з огляду на такі міркування Ю.В. Грачової. Якщо умовою (гіпотезою) застосування норми є факт вчинення особою злочину, то самим правилом поведінки не може бути заборона на вчинення злочину, оскільки не має смислу забороняти те, що вже відбулося. Названій гіпотезі має відповідати інша за змістом диспозиція, в якій має міститись вказівка на настання несприятливих наслідків для особи в разі вчинення злочину. З огляду на це, повертаючись до аналізу положення, що структура норми складається із трьох елементів (гіпотези, диспозиції і санкції), Ю.В. Грачова пише: «Якщо це так, то, оскільки вони являють собою структурні частини цілого, вони є взаємопов'язаними. Проте ні гіпотеза, ні диспозиція логічно безпосередньо з санкцією не пов'язані: гіпотеза – тому, що вона є умовою, яка зумовлює диспозицію; диспозиція – тому, що вона як структурне утворення є правовим наслідком, що закінчує нормативний припис. Диспозиція сама по собі логічно не здатна викликати санкцію. Таким чином, санкція у вказаній тріаді

залишається без своєї логічної підстави» [8, с. 23-24]. У зв'язку з цим авторка підкреслює, що концепція трьохчленності юридичної норми не може в повній мірі виразити правову норму як структурне утворення, як спосіб зв'язку певних елементів. Її модель структури норми містить в собі логічну прогалину в межах утворення «диспозиція – санкція». Отже, потрібен ще один нормативний елемент, здатний скасувати «розрив» в структурі і логічно обумовити санкцію. Таким елементом, за твердженням Ю.В. Грачової, може виступати заперечення диспозиції, тобто вказівка на обставини, виконання первинних юридичних прав і обов'язків. Цей елемент диспозицією не охоплюється, а перебуває за її межами. Разом з цим, сприймаючи поділ норм-приписів на регулятивні та охоронювані, авторка формулює власний підхід щодо чотирьохчленної структури (структурного уявлення) логічної кримінально-правової норми (норми-припису). Регулятивна норма, на її думку, хоч і є первинною стосовно охоронної, але втрачає поза зв'язком з нею якість належності до права. Регулятивна норма сама по собі примусово реалізована бути не може, оскільки в гіпотезі немає вказівки на факт порушення права. Проте це не означає, що вона не забезпечена санкцією; у випадку її порушення набирає чинності охоронювана норма. Правова норма виходить від держави і охороняється його примусовою силою, оскільки лише у зв'язку з охоронною нормою регулятивна може бути сприйнята як юридичний феномен. Далі, розвиваючи наведені вище підходи С.С. Алексєєва стосовно структурної побудови (конструкції) норм-приписів, Ю.В. Грачова формулює наступну тезу: якщо особа осудна і досягла віку кримінальної відповідальності, вона мусить дотримуватись кримінально-правових заборон (або якщо на особу здійснено суспільно небезпечне посягання, то вона має право на захист своїх інтересів, прав і свобод будь-яким, не забороненим законом способом; або якщо особа – лікар, то вона зобов'язана надати хворому допомогу), в протилежному випадку настають негативні правові наслідки. В результаті отримуємо формулу: (Г та Д) або (Г2) та С), де: Г – гіпотеза регулятивної норми; Д – диспозиція регулятивної норми; Г2 – гіпотеза охоронюваної норми; С – санкція охоронюваної норми. Таким чином, логічна кримінально-правова норма чотирьохчленна, тобто складається із гіпотези і диспозиції регулятивної норми-припису, та диспозиції і санкції охоронюваної норми-припису [8, с. 24, 27-29, 39].

Юридичні факти у широкому розумінні являють собою різноманітні життєві обставини, з якими пов'язується виникнення, існування й припинення кримінально-правових відносин. Оскільки в межах МКПР юридичні факти в окремих випадках певним чином поєднуються й набувають кримінально-

правове значення, то вони можуть утворювати фактичні склади, у яких різноманітні прояви поведінки людини системно поєднані з іншими юридичними фактами (наприклад, з особою винного, його осудністю, віком, місцем, часом, знаряддями й способом вчинення злочину тощо). Такі різні за своїм характером й змістом життєві обставини, що визнаються юридичними фактами, законодавець описує у диспозиції кримінально-правової норми з урахуванням певних правил юридичної техніки.

В окремих випадках в юридичній літературі підкреслюється, що юридичні факти можуть виконувати свою задачу – «вмикати» механізм вирішення соціальної ситуації – лише в тому випадку, якщо вони мають достатню здатність бути відмінними один від одного. У цьому зв'язку в кримінально-правовій нормі мають міститись чіткі просторово-тимчасові чи інші межі, окреслені в гіпотезі. Це, зрештою, обумовлює такі ознаки юридичних фактів, як їх конкретність та типовість. Конкретність може бути охарактеризована шляхом вказівки у кримінально-правовій нормі на обставини місця (наприклад, велика територія чи невеликий простір), часу (зокрема, від декількох хвилин до доволі значного часу), певну обстановку – взаємовідносини суб'єкта з іншими особами тощо. Типовість юридичних фактів пов'язується з формулюванням (визначенням) моделі поведінки осіб у конкретній життєвій ситуації у разі, коли і ситуація, і поведінка осіб піддаються певній типізації [19, с. 64; 21, с. 242-243; 9, с. 1356-1357; 4, с. 9].

Кримінально-правові відносини являють собою такий елемент МКПР, який включає такі відносини, що виникають, існують й припиняються у зв'язку з вчиненням злочину або іншого різновиду кримінально-правової аномалії. При цьому кримінальний закон передбачає відповідні заходи кримінально-правового впливу, які застосовуються за вчинення злочину та інші різновиди кримінально-правової аномалії.

Акти застосування кримінального права – це юридичні акти суб'єктів кримінально-правових відносин, які забезпечують їх виникнення, існування чи припинення. Такі акти забезпечують реалізацію зазначених відносин й можуть «набувати» вигляду обвинувального чи виправдувального вироків суду, його постанов чи ухвал (наприклад, тих, що стосуються застосування тих заходів кримінально-правового впливу, які не пов'язані з вчинення злочину) тощо.

Акти реалізації кримінального права пов'язані з поведінкою (активністю) суб'єктів кримінально-правових відносин, які забезпечують їх виникнення, існування чи припинення. Це, зокрема, ті різновиди поведінки (активності), які не пов'язані із порушенням конкретних кримінально-правових норм-заборон,

діяльність тих правозастосовних органів, які «виконують» заходи кримінально-правового впливу в разі порушення кримінально-правових норм-заборон.

Оскільки докладний аналіз визначення й співвідношення понять, які характеризують окремі соціально-правові явища у змісті й структурі МКПР, а також взаємозв'язок «норм-приписів» та «логічних норм», виходить за межі цього підрозділу, то основоположними слід визнати наступні висновки, які мають безпосереднє значення для подальшого дослідження змісту й структури МКПР.

1. Диспозиції в кримінально-правових нормах Особливої частини описують стандарти забороненої (злочинної) поведінки певного виду, однак текстуально ці диспозиції описують лише специфічні для даного виду злочину ознаки, а інші необхідні ознаки, які є спільними для багатьох злочинів, законодавець вказує в нормах Загальної частини КК. Для з'ясування цих ознак користуються моделлю складу злочину, за якою законодавець описує будь-який злочин. Отже, диспозиції в Особливій частині КК побудовані за принципом логічної норми [12, с. 35].

2. У диспозиції кримінально-правової норми описуються різні за своїм характером і змістом життєві обставини (юридичні факти), з якими пов'язуються виникнення, існування, зміна та/або припинення кримінально-правових відносин. Для того, щоб «вмикати» МКПР, юридичні факти повинні мати конкретно-визначений змісту кримінально-правовій нормі (тобто бути конкретними й включати певні властивості часу, місця, обстановки, ситуації тощо) й бути типовими (коли закріплена в кримінально-правовій нормі модель поведінки людини характеризується ознаками, властивими конкретній життєвій ситуації, тобто коли конкретні життєві обставини в цій ситуації відповідають певному типу (моделі) поведінки людини, зафіксованому кримінально-правовою нормою).

3. Поняття кримінально-правових норм та поняття юридичного факту: а) є різними елементами (ланками) змісту МКПР: перше – різновид правової норми, у якому змодельовані різні прояви (форми) суспільно небезпечної поведінки (активності) людини, а також певні наслідки такої поведінки; друге – «елемент» змісту кримінально-правової норми, який відображає сутність і/або структуру (частину сутності і/або структури) такої поведінки (активності) та її наслідку (наслідків); б) по-різному відображають у кримінальному праві один і той самий соціально-правовий феномен: кримінально-правова норма – використовуючи терміни та термінологічні звороти (формулювання) для позначення певного соціально-правового явища; юридичний факт –

встановлюючи характер і зміст такого явища та конкретизуючи існуючі у зв'язку з певними явищами кримінально-правові відносини; в) обидва беруть безпосередню участь у МКПР.

4. 4. Одним із юридичних фактів, що фіксуються кримінально-правовою нормою, є поведінка людини, яка «представлена» у КК України, як:

4.1. так звана «кримінально-правова аномалія», що охоплює:

а) такий різновид суспільно небезпечного діяння, який законом визначається як злочин;

б) інші різновиди суспільно небезпечних діянь (активності) неосудної особи та особи, яка не досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

Кожний з цих різновидів має власний юридичний зміст, особливості якого зумовлені перш за все специфікою конкретних заходів кримінально-правового впливу, що можуть бути застосовані [19, с. 66] у вигляді:

а) кримінальної відповідальності особи в конкретних її формах: покарання; звільнення від покарання; умовне незастосування покарання («особлива» форма кримінальної відповідальності) [12, с. 77];

б) примусових заходів виховного характеру, які застосовує суд до особи, яка до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК (ч. 2 ст. 97 КК);

в) примусових заходів медичного характеру, які застосовуються судом до осіб, які вчинили: у стані неосудності суспільно небезпечні діяння (зміст яких у ст. 92 КК конкретизовано шляхом законодавчої вказівки на те, що вони підпадають під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК); у стані обмеженої осудності злочини; злочин у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку або під час відбування покарання (ст. 93 КК);

г) спеціальної конфіскації, яка застосовується судом до осіб, які вчинили злочини певних видів (їх перелік наведений у ст. 961 КК й охоплює ст.ст. 354, 364, 3641, 365, 3652, 368-3692 КК), а також суспільно небезпечні діяння, що підпадає під ознаки діянь, передбачених зазначеними у ч. 1 ст. 961 КК статтями Особливої частини КК; положення ч. 3 ст. 962 КК дозволяють вважати особами, які вчинили такі суспільно небезпечні діяння, що не є злочинами, й до яких застосовується спеціальна конфіскація, осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності у зв'язку з недосягненням віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, або неосудністю, а також ті, що звільняються від

кримінальної відповідальності чи покарання з підстав, передбачених КК, окрім звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК);

д) заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, підставою для застосування яких є вчинення уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи (або лише від її імені) злочину певного виду чи його окремого різновиду (див.: п.п. 1, 3, 4 ч. 1 ст. 963 КК), а також незабезпечення виконання покладених на уповноважену особу юридичної особи законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення злочину певного виду чи його окремого різновиду (див.: п. 2 ч. 1 ст. 963 КК).

Особливості кожного із названих різновидів суспільно небезпечних діянь враховуються законодавцем при визначенні взаємозв'язку з названими заходами кримінально-правового впливу. Така специфіка включає:

1) поділ зазначених заходів кримінально-правового впливу на типові та «особливі». У своїх типових «проявах» ці заходи в більшості випадків виражаються в застосуванні до особи, яка вчинила конкретний різновид такого суспільно небезпечного діяння, примусових заходів з боку держави (державного осуду і/або примусу), які завжди здійснюються з дотриманням певної процедури і обов'язково на підставі правозастосовчого акту [19, с. 67]. Типовими заходами кримінально-правового впливу є:

а) кримінальна відповідальність особи в конкретних її формах;

б) примусові заходи виховного характеру, що застосовуються судом до особи, яка до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК;

в) примусові заходи медичного характеру, що застосовуються до особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК. У чинному КК, крім зазначених типових, передбачені ще й «особливі» заходи кримінально-правового впливу, які в одних випадках доповнюють (конкретизують) типові, а в інших заміняють їх. Прикладом перших можна визнати: а) примусове лікування, яке застосовується судом, незалежно від призначеного покарання, до осіб, які вчинили злочини та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб (ст. 96 КК), б) спеціальну конфіскацію, що застосовується судом у разі вчинення злочину, передбаченого ст.ст. 354, 364, 3641, 365, 3652, 368-3692 КК, або суспільно небезпечного діяння, передбаченого зазначеними статтями КК, й

полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави грошей, цінностей та іншого майна (ст.ст. 961, 962 КК), а також в) заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, які застосовуються до уповноваженої особи юридичної особи за вчинення нею злочину певного виду чи його окремого різновиду, а також за незабезпечення виконання покладених на таку уповноважену особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення злочину певного виду чи його окремого різновиду (ст. 963 КК). Прикладом других – примусові заходи медичного характеру, що можуть бути застосовані судом до осіб: а) які вчинили у стані обмеженої осудності злочини; б) які вчинили злочин у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку або під час відбування покарання (ст. 93 КК).

2) залежність взаємозв'язку кожного із названих різновидів суспільно небезпечного діяння та типових і «особливих» заходів кримінально-правового впливу передбачає, що:

- такий визначений законом різновид суспільно небезпечного діяння, як злочин пов'язаний із кримінальною відповідальністю винної особи (злочинця) і завжди полягає у державному осуді останньої, що здійснюється в обвинувальному вирокі суду;

- такий різновид суспільно небезпечного діяння, який підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК, і вчиняється особою до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, пов'язаний із примусовими заходами виховного характеру, які застосовуються на підставі ухвали суду (цей варіант передбачений, зокрема, в ч. 2 ст. 97 КК у випадку, коли суд застосовує примусові заходи виховного характеру щодо зазначеної в цій нормі особи);

- такий різновид суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК, яке вчиняється особою у стані неосудності і пов'язане з примусовими заходами медичного характеру, що застосовуються за ухвалою суду або постановою судді і лише до осіб, які є суспільно небезпечними (цей варіант передбачений ст. 92, п. 1 ст. 93 КК в разі, коли суд застосовує примусові заходи медичного характеру щодо особи, яка вчинила у стані неосудності суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК. При цьому, вирішуючи питання щодо можливого застосування цього примусового заходу, суд передусім встановлює факт вчинення особою суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК.

Характер вчиненого неосудною особою цього діяння конкретизується у ч.ч. 2-5 ст. 94 КК при вирішенні судом питання про застосування конкретних видів примусових заходів медичного характеру шляхом передбачення: а) у ч. 2 цієї статті КК особи (щодо якої може бути застосоване надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку), яка, страждаючи на психічні розлади, вчиняє (здатна вчинити) саме суспільно небезпечне діяння; б) у ч. 3 цієї статті КК особи (щодо якої може бути застосована госпіталізація до психіатричного закладу із звичайним наглядом), яка, будучи психічно хворою, вчиняє (здатна вчинити) суспільно небезпечне діяння; в) у ч. 4 цієї статті КК суспільно небезпечного діяння, не пов'язаного з посяганням на життя інших осіб, що вчиняється психічно хворою особою, яка за своїм психічним станом не становить загрози для суспільства (при застосуванні до неї госпіталізації до психіатричного закладу з посиленням наглядом); г) у ч. 5 цієї статті КК суспільно небезпечного діяння, пов'язаного з посяганням на життя інших осіб, вчиненого психічно хворою особою (щодо якої може бути застосована госпіталізація до психіатричного закладу, із суворим наглядом); г) у ч. 5 цієї статті КК суспільно небезпечного діяння, вчиненого психічно хворою особою, яка за своїм психічним станом і характером цього діяння становить особливу небезпеку для суспільства (при застосуванні до неї госпіталізації до психічного закладу із суворим наглядом);

- такий визначений законом різновид суспільно небезпечного діяння, як злочин, що пов'язаний із примусовим лікуванням винної особи (злочинця), незалежно від призначеного покарання (застосовується судом поряд з призначеним покаранням), завжди обумовлюється характером наявної у такої особи хвороби, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб, і здійснюється судом в обвинувальному вироку (такий варіант взаємозв'язку примусового лікування з таким різновидом суспільно небезпечного діяння, який законом визначений як злочин, передбачений у ч. 1 ст. 96 КК);

- такий різновид суспільно небезпечного діяння, як злочин, пов'язаний із застосуванням до особи за рішенням суду спеціальної конфіскації (згідно із переліком, наведеним у ч. 1 ст. 961 КК);

- такий різновид суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого у переліку, наведеному в ч. 1 ст. 961 КК, пов'язаний із застосуванням до особи за рішенням суду спеціальної конфіскації (такі особи, що вчиняють названий у ч. 1 ст. 961 КК різновид суспільно небезпечного діяння, яке підпадає під ознаки діяння, передбаченого ст.ст. 354, 364, 3641, 365, 3652, 368-3692 КК, визначені у ч. 3 ст. 962 КК – див. вище);

- такий різновид суспільно небезпечного діяння, як злочин, що вчиняється уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи (або лише від її імені) пов'язаний із застосуванням до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру (п.п. 1, 3, 4 ч. 1 ст. 963 КК);

- такий різновид суспільно небезпечного діяння, як незабезпечення виконання покладених на уповноважену особу юридичної особи законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення злочину певного виду чи його окремого різновиду (п. 2 ч. 1 ст. 963 КК);

- такий різновид суспільно небезпечного діяння, який законом визначений як злочин, що вчиняється особою у стані обмеженої осудності, пов'язаний із примусовими заходами медичного характеру, які застосовуються за ухвалою суду або постановою судді щодо таких із зазначених осіб, які є суспільно небезпечними;

- такий різновид суспільно небезпечного діяння, який законом визначений як злочин, що вчиняється особою у стані осудності, але яка до постановлення вироку або під час відбування покарання захворіла на психічну хворобу, пов'язаний із примусовими заходами медичного характеру. Такі примусові заходи медичного характеру застосовуються за ухвалою суду або постановою судді лише до такої категорії осіб, які є суспільно небезпечними (цей варіант передбачений п. 3 ст. 93 КК, зокрема, у випадку, коли суд застосовує примусові заходи медичного характеру щодо зазначених у цьому пункті осіб);

4.2. окремі різновиди поведінки, що не відносяться до «кримінально-правової аномалії» і виключає при цьому суспільну небезпечність і/або протиправність та застосування внаслідок цього заходів кримінально-правового впливу (така поведінка обумовлює виникнення загальнорегулятивних кримінально-правових відносин), а саме:

а) діяння (суспільно небезпечне діяння), яке не містить хоча б однієї ознаки (елементів) складу злочину, передбаченого кримінальним законом (з урахуванням вимог ч. 1 ст. 2 КК);

б) дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого кримінальним законом, але через малозначність не становить «суспільної небезпеки», тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі (ч. 2 ст. 11 КК);

в) діяння, яке є обставиною, що виключає злочинність (ст.ст. 36-43 КК); г) невинувате заподіяння шкоди (заподіяння шкоди за відсутності вини).

Не ставлячи перед собою мети визначити всі спільні та відмінні характеристики зазначених видів поведінки, що не є кримінально-правовою аномалією (оскільки це значно виходить за межі досліджуваної проблеми), зверну увагу на принципові відмінності у таких характеристиках підстав виділення кожного виду названої поведінки, що не відноситься до кримінально-правової аномалії:

1) відсутність у вчиненому визначеної у ч. 1 ст. 2 КК підстави кримінальної відповідальності – суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК, – що характеризується: а) відсутністю системного поєднання різних юридичних фактів у межах однієї юридичної (законодавчої) конструкції; б) відсутністю у КК такої юридичної конструкції, якій би відповідала поведінка певної особи у поєднанні з іншими юридичними фактами (з певним «набором» юридичних фактів); в) неможливістю визнання такого поєднання юридичних фактів злочином певного виду; г) відсутністю хоча б одного юридичного факту, що стосується об'єкта злочину, його об'єктивної сторони, суб'єкта злочину і суб'єктивної сторони злочину; г) відсутністю змістовної характеристики такого поєднання юридичних фактів, що традиційно іменується ознакою складу злочину;

2) виключення суспільної небезпечності у діянні, яке через малозначність не заподіяло і не могло заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі (ч. 2 ст. 11 КК), що характеризується відсутністю кримінальної караності, хоч і може формально містити ознаки кримінальної протиправності та винуватості;

3) правомірність діяння (яке не є суспільно небезпечним і/або протиправним) про допустимість (можливість) чи обов'язковість (необхідність) його вчинення, що встановлюється у спеціальному приписі, передбаченому законом;

4) відсутність вини, яка (відсутність) характеризується тим, що особа, вчинивши певне діяння, пов'язане із заподіянням шкоди: а) не усвідомлювала і не могла усвідомлювати його суспільної небезпечності або б) не повинна була і не могла передбачити настання (можливості настання) суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності); тобто відсутність передбаченого у ст. 23 КК психічного ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК, та її наслідків (суспільно небезпечних наслідків), яке виражалось би у формі умислу або необережності.

5. Характеристика функціонування МКПР залежать від того, які саме його елементи «працюють» у відповідному режимі та як само вони «працюють».

Визначальним тут є нормативний рівень, що відтворює особливості взаємозв'язку (взаємодії) змісту кожного із виділених вище різновидів суспільно небезпечного діяння (так званої «кримінально-правової аномалії») та типових і «особливих» заходів кримінально-правового впливу, а також вчинку, пов'язаного із виконанням особою покладеного на неї обов'язку не порушувати відповідних кримінально-правових норм-заборон. Такі особливості обов'язково «з'являються» в процесі функціонування МКПР в якому б режимі він не «працював» [20, с. 198, 199].

Вирішення цих питань здійснюється виключно на нормативному рівні залежно від «роботи» МКПР в усіх можливих юридичних режимах. Таке загальне розуміння будується на певних нормах Конституції України, КК, КУпАП та КПК, систематизація яких дозволяє визначити особливості функціонування МКПР у декількох відносно самостійних юридичних режимах, а саме:

1) режим дотримання особою відповідних кримінально-правових норм-заборон при певній її поведінці (що є характерним для реалізації загальнорегулятивних кримінально-правових відносин);

2) режим порушення особою кримінально-правових норм-заборон, що пов'язаний із вчиненням нею конкретного виду «кримінально-правової аномалії», зокрема: а) злочину; б) суспільно небезпечного діяння (активності) неосудної особи та в) суспільно небезпечного діяння особи, яка не досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність (такий режим характерний для реалізації спеціальних охоронних кримінально-правових відносин).

6. Кримінально-правові норми позначають певні явища, як юридичні факти, одним або кількома поняттями, використовуючи одні й ті самі або різні понятійні звороти. Так, норми чинного КК України використовують, зокрема, понятійні звороти «вбивство» (ч. 1 ст. 115), «таємне викрадення» (ч. 1 ст. 185), «інші тяжкі або особливо тяжкі наслідки» (ч. 2 ст. 43), «заподіяння значної майнової шкоди» (ч. 1 ст. 192), «умисне знищення або пошкодження чужого майна» (ч. 1 ст. 194) та ін.

В цих випадках зміст понять, що позначають вказані явища (юридичні факти), конкретизується у кримінально-правових нормах двома способами.

Спосіб 1. У кримінально-правовій нормі наводиться повне визначення (легально) поняття, що позначає певне явище як юридичний факт. Наприклад, визначення у ч. 1 ст. 115 КК України вбивства як умисного протиправного заподіяння смерті іншій людині або визначення у п. 1 примітки до ст. 289 КК

України поняття «незаконне заволодіння транспортним засобом» як «вчинене умисно, з будь-якою метою протиправне вилучення будь-яким способом транспортного засобу у власника чи користувача всупереч їх волі». В іншому випадку в ч. 1 ст. 205 КК України поняття «фіктивне підприємництво» визначається як створення або придбання суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб) з метою прикриття незаконної діяльності або здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона.

Спосіб 2. У разі відсутності повного визначення відповідного поняття його конкретизація у кримінально-правовій нормі «обмежується» наведенням певних орієнтирів, за допомогою яких зафіксовані різні прояви поведінки людей та її різноманітні наслідки. Залежно від особливостей закріплення у кримінально-правових нормах певних понять та їх зворотів виділяються наступні варіанти підходів до описання у кримінальному законі різноманітних проявів людської поведінки:

1) «пряме» наведення орієнтирів, які частково розкривають ці поняття чи понятійні звороти. Цей варіант стосується тих понять і понятійних зворотів, зміст яких вказує на певні характеристики юридичних фактів, роз'яснюючи соціально-правову природу їх феномену, що проявляється у зв'язку з настанням певних юридичних фактів і фіксують:

а) обов'язок конкретного суб'єкта дотримуватись у конкретній ситуації відповідної кримінально-правової заборони і кореспондує йому право держави вимагати виконання цього обов'язку (загальнорегулятивні кримінально-правові відносини);

б) загальний обов'язок правопорушника піддатися встановленим кримінальним законом заходам кримінально-правового впливу і, відповідно, правом держави застосувати до нього ці заходи (у межах загальноохоронних кримінально-правових відносин, що виникають у разі порушення норми-заборони при вчиненні передбаченого кримінальним законом злочину певного виду чи його окремого різновиду, суспільно небезпечного діяння (активності) неосудної особи, суспільно небезпечного діяння особою, яка не досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність);

в) певну «трансформацію» загальноохоронних кримінально-правових відносин у конкретний різновид спеціальних охоронних кримінально-правових відносин, а саме: в охоронні кримінально-правові відносини, пов'язані із вчиненням злочину; в охоронні кримінально-правові відносини, пов'язані із суспільно небезпечним діянням (активністю) неосудної особи, та в охоронні кримінально-правові відносини, пов'язані із суспільно небезпечним діянням

особи, яка не досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. При такій «трансформації» передбачається те, що: 1) держава в особі уповноважених органів реагує певним чином на зазначені різновиди суспільно небезпечного діяння, які відносяться до «кримінально-правової аномалії» й тягнуть за собою застосування відповідних заходів кримінально-правового впливу; 2) держава визнає особу такою, що вчинила злочин, неосудну особу – такою, що вчинила суспільно небезпечне діяння, за яке застосовуються примусові заходи медичного характеру, та особу, яка не досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, – такою, що вчинила суспільно небезпечне діяння, за яке застосовуються примусові заходи виховного характеру; 3) зазначені вище особи мають певний обов'язок зазнавати з боку держави певних обмежень своїх прав; 4) існує певний правозастосовний акт, який визначає вид заходів кримінально-правового впливу, а також межі й порядок їх застосування до вказаних вище осіб; 5) особи мають певний обов'язок зазнавати передбачену правозастосовним актом дію заходів кримінально-правового впливу; 6) особи мають право вимагати від держави дотримання встановлених правозастосовним актом меж й порядку застосування до них заходів кримінально-правового впливу; 7) держава в особі уповноважених органів зобов'язана дотримуватись передбачених правозастосовним актом меж й порядку застосування до особи заходів кримінально-правового впливу;

2) «опосередковане» (так би мовити «латентне») наведення орієнтирів, які частково розкривають зміст відповідних понять або понятійних зворотів, що позначають певні юридичні факти, впливаючи із змісту того положення, яке стосується позначення іншого поняття (понятійного звороту). Цей підхід використовується, наприклад, при розкритті змісту поняття вини (ст. 23 КК України), прямого і непрямого умислу (ч.ч. 2, 3 ст. 24 КК України), злочинної самовпевненості і злочинної недбалості (ч.ч. 2, 3 ст. 25 КК України), такої обставини, що обтяжує покарання, як тяжкі наслідки, завдані злочином (п. 5 ч. 1 ст. 67 КК України), змісту особливостей кримінальної відповідальності за вчинення (особою, яка відповідно до закону виконувала спеціальне завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації) у складі організованої групи або злочинної організації тяжкого злочину (ч. 2 ст. 43 КК України).

7. У разі, коли визначення повного, фіксованого змісту певних понять та їх зворотів жодна кримінально-правова норма не передбачає, фіксація юридичних

фактів у такій нормі здійснюється з урахуванням низки загальнотеоретичних орієнтирів, а саме:

1) орієнтири такої фіксації, які пов'язані передусім з характеристикою сутності, змісту і структури системи об'єктивних і суб'єктивних властивостей суспільно небезпечного діяння; особливостей взаємозв'язку цих властивостей та специфіки їх проявів; так званих «умов», за яких зазначене діяння набуває характеру посягання; змісту (структури) соціальних цінностей, які зазнають певних негативних змін в результаті вчиненого посягання на них; особливостей ураження структурних елементів (компонентів) таких цінностей; соціологічних особливостей застосування кримінально-правових норм, а також в частині обрання конкретних заходів кримінально-правового впливу тощо;

2) орієнтири, пов'язані з характеристикою суб'єктивних властивостей суспільно небезпечного діяння, особливостей їх поєднання з об'єктивними властивостями; психологічного ставлення особи до соціальних цінностей, що «перебувають» під охороною кримінального закону; об'єктивізації такого ставлення, яка за відповідних «умов» дозволяє вести мову про посягання на такі цінності (тобто «умов», за яких зазначене психічне ставлення набуває характеру посягання, об'єктивізується як посягання), психічного ставлення до ураження структурних елементів (компонентів) соціальних цінностей; особливостей застосування кримінально-правових норм (на рівні окремо взятої особистості) щодо обрання заходів кримінально-правового впливу тощо;

3) орієнтири, які дозволяють з'ясувати особливості законодавчого закріплення певної поведінки та її результатів у кримінально-правових нормах, юридичних конструкціях та ін.

Висновки:

1. Позначення у кримінальному законі певних проявів поведінки людини та її результатів різними поняттями чи зворотами не у всіх випадках дозволяє визначити їх повний, абсолютний зміст та зафіксувати (відтворити) цей зміст у кримінально-правовій нормі.

2. Використання законодавцем певних підходів до визначення змісту понять і зворотів не в змозі подолати існуючі суперечності, які виникають при фіксації змісту людської поведінки та її результатів. Тому така фіксація має здійснюватись на загальнотеоретичних орієнтирах, особливості яких визначені вище.

3. В даному підрозділі розкривався так би мовити «статичний» аспект юридичних фактів як елемента структури МКПР. Наступний етап має

охоплювати визначення особливостей так званого «динамічного» аспекту функціонування юридичних фактів у МКПР – їх «робота» в різних «юридичних режимах»: а) в режимі дотримання особою відповідних кримінально-правових норм-заборон та б) в режимі порушення нею кримінально-правових норм-заборон, що пов'язане з вчиненням злочину певного виду чи його окремого різновиду, суспільно небезпечного діяння (активності) неосудної особи, суспільно небезпечного діяння особою, яка не досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Визначення такого «динамічного» аспекту у межах цього підрозділу має загальнотеоретичний характер, а конкретні питання врахування різних юридичних фактів у МКПР, працюючого у двох зазначених режимах, розглядатимуться в наступному підрозділі з урахуванням відповідних положень мусульманського кримінального права.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования / С.С. Алексеев. – М. : «Статут», 1999. – 709 с.;
2. Алексеев С.С. Общая теория права [В 2-х томах] / [Том 2]. – М. , 1982. – 359 с.;
3. Берзін П.С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення: монографія / П.С. Берзін. – К. : Дакор, 2009. – 736 с.
4. Борисов В.І. Застосування кримінально-правових норм органами досудового слідства та прокурором: поняття, ознаки та стадії / В.І. Борисов, Л.М. Демидова, О.О. Пащенко // Питання боротьби зі злочинністю. Збірник наук.праць. Випуск 16 / [Ред. кол.: Ю.В. Баулін (голов.ред.) та ін.] – Х. : Вид-во «Кроссроуд», 2008. – С. 3-18;
5. Благов Е.В. Применение уголовного права (теория и практика) / Е.В. Благов. – СПб. : Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. – 505 с.;
6. Васильченко А.А. Система уголовно-правового регулирования общественных отношений / А.А. Васильченко // Уголовное право: стратегия развития в XXI веке : материалы Пятой Международной научно-практической конференции 24-25 января 2008 г. – М. : Проспект, 2008. – С. 77-81;
7. Грачева Ю.В. Структура уголовно-правовой нормы / Ю.В. Грачева // Уголовное право: стратегия развития в XXI веке : материалы Пятой Международной научно-практической конференции 24-25 января 2008 г. – М.: Проспект, 2008. – С.49-53;

8. Грачева Ю.В. Уголовно-правовая норма: понятие, структура, виды / Ю.В. Грачева // LexRussica. Научные труды Московской государственной юридической академии. – Том LXVII (№1) – 2008. – №1 (январь). – С. 22-39;
9. Грачева Ю.В. Виды уголовных правоотношений / Ю.В. Грачева // LexRussica. Научные труды Московской государственной юридической академии. – Том LXVII (№6) – 2008. – №6 (декабрь). – С. 1347-1369;
10. Жариков Ю.С. Уголовно-правовое регулирование и механизм его реализации / Ю.С. Жариков. – М. : ИД «Юриспруденция», 2009. – 216 с.;
11. Звечаровский И.Э. Ответственность в уголовном праве / И.Э. Звечаровский. – СПб. : Издательство Р.Асланова «Юридический центр Пресс», 2009. – 100 с.;
12. Кримінальне право України. Загал. частина : Підруч. для студентів юрид. вузів і фак. / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, В.О. Беньківський та ін.; [За ред. П.С. Матишевського, П.П. Андрушка, С.Д. Шапченка]. – К. : Юрінком Інтер, 1997. – 712 с.;
13. Кропачев Н.М. Уголовно-правовое регулирование. Механизм и система / Н.М. Кропачев – СПб., 1999. – 261 с.;
14. Уголовное право России: Общая часть: Учебник / [Под ред. Н.М. Кропачева, Б.В. Волженкина, В.В. Орехова]. – СПб. : Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Издательство юридического факультета С.-Петербур. гос. ун-та, 2006. – 1064 с.;
15. Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / [за ред. В.О. Навроцького]. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 712 с.;
16. Фефелов П.А. Механизм уголовно-правовой охраны (основные методологические проблемы) / П.А. Фефелов. – М.: Наука, 1992. – 232 с.;
17. Фефелов П.А. Уголовно-правовая концепция борьбы с преступностью: основы общей теории / П.А. Фефелов. – Екатеринбург : Изд-во Урал.ун-та, 1999. – 252 с.;
18. Филимонов В.Д. Норма уголовного права / В.Д. Филимонов. – СПб. : Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. – 281 с.;
19. Шапченко С.Д. Механізм кримінально-правового регулювання в правовій системі України: поняття та структура / С.Д. Шапченко // Вісник Київського національного університету. Юридичні науки. – Вип. 40. – 2000. – С. 63-67;
20. Шапченко С.Д. Механізм кримінально-правового регулювання в правовій системі України: основні режими функціонування / С.Д. Шапченко //

Вісник Київського національного університету. Юридичні науки. – Вип. 47. – 2002. – С. 198-203;

21. Шапченко С.Д. Склад злочину як кримінально-правовий феномен: сутність та основні форми існування / С.Д. Шапченко // Вісник Академії адвокатури України. – К. : Видавничий центр Академії адвокатури України, 2009. – число 1. – С. 240-243;

22. Шапченко С.Д. Оценочные признаки в составах конкретных преступлений: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук / Киевский государственный университет им. Т.Г. Шевченко / Шапченко Сергей Дмитриевич. – К., 1988. – 24 с.

У статті автором визначаються загальнотеоретичні підходи щодо розуміння поняття механізму кримінально-правового регулювання на основі визначення поняття «кримінально-правова норма», «кримінально-правові відносини», «юридичні факти», «акти застосування кримінального права», «акти реалізації кримінального права». Аналізується зміст цих понять як елементів механізму кримінально-правового регулювання. Визначається співвідношення цих понять з урахуванням змісту поняття кримінально-правової аномалії.

Ключові слова: кримінально-правове регулювання, елементи, механізм, кримінально-правова аномалія.

В статье автором определяются общетеоретические подходы относительно понимания понятия механизма уголовно-правового регулирования на основе определения понятия «уголовно-правовая норма», «уголовно-правовые отношения», «юридические факты», «акты применения уголовного права», «акты реализации уголовного права». Анализируется содержание этих понятий как элементов механизма уголовно-правового регулирования. Определяется соотношение этих понятий с учетом содержания понятия уголовно-правовой аномалии.

Ключевые слова: уголовно-правовое регулирование, элементы, механизм, уголовно-правовая аномалия.

In this article theoretical issues of understanding the mechanism of the criminal law regulation, which is based on determination of such concepts as «criminal legal norm», «criminal legal relationships», «legal facts», «acts of application of criminal law», «acts of realization of criminal law» is considered by author. The content of

these terms is analyzed as elements of the mechanism of criminal law regulation. Correlation of these terms is determined by considering content of the concept of criminal law anomalies.

Key words: *criminal law regulation, elements, mechanism, criminal law anomaly.*